

Ekspertizės organizavimo ir atlikimo aprašas

LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS APSAUGOS MINISTRO
Į S A K Y M A S

DĖL TEISMO PSICHIATRIJOS EKSPERTIZĖS ORGANIZAVIMO IR ATLIKIMO
TVARKOSAPRAŠO PATVIRTINIMO

2013 m. birželio 12 d. Nr. V-616

Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1576 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 29 straipsnį ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 23 d. nutarimo Nr. 94 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 3 d. nutarimo Nr. 712 „Dėl Teismo psichiatrinės, narkologinės ir psichologinės ekspertizės organizavimo bei atlikimo tvarkos patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“ pakeitimo“ (Žin., 2012, Nr. 155-8025) 1 punktu,

t v i r t i n u Teismo psichiatrijos ekspertizės organizavimo ir atlikimo tvarkos aprašą (pridedama).

SVEIKATOS APSAUGOS MINISTRAS

VYTENIS POVILAS ANDRIUKAITIS

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos
ministro 2013 m. birželio 12 d. įsakymu Nr. V-616

**TEISMO PSICHIATRIJOS EKSPERTIZĖS ORGANIZAVIMO IR ATLIKIMO TVARKOS
APRAŠAS**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Teismo psichiatrijos ekspertizės organizavimo ir atlikimo tvarkos aprašas (toliau - aprašas) nustato teismo psichiatrijos ekspertizės organizavimo, atlikimo ir ekspertizės rezultatų įforminimo tvarką, teismo psichiatrų ekspertų teises ir pareigas. Šiuo aprašu turi vadovautis visi teismo psichiatrai ekspertai, atlikdami teismo psichiatrijos ekspertizes.

2. Teismo psichiatrijos ekspertizė atliekama vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksu (Žin., 2002, Nr. 37-1341), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksu (Žin., 2002, Nr. 36-1340), Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksu (Žin., 1985, Nr. 1-1), Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymu (Žin., 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566), Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymu (Žin., 2002, Nr. 112-4969) bei šiuo aprašu.

3. Šiame apraše vartojamos sąvokos:

Teismo psichiatrijos ekspertizė (toliau - ekspertizė) - teismo ar teisėjo paskirtas proceso veiksmas, kai, siekiant atsakyti į specialius teismo psichiatrijos žinių reikalaujančius klausimus, teismo psichiatras ekspertas atlieka turinčius teisinės reikšmės asmenų psichikos būklės tyrimus ir jų rezultatus fiksuoja ekspertizės akte.

Teismo psichiatras ekspertas (toliau - ekspertas) - asmuo, turintis teismo psichiatro eksperto kvalifikaciją ir įrašytas į Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašą.

4. Ekspertizes atlieka Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau - VTPT) ekspertai, taip pat kiti asmenys, turintys eksperto kvalifikaciją ir įrašyti į Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašą. Stacionarinę ekspertizę atlieka tik VTPT teisės aktų nustatyta tvarka.

5. Svarbiausi ekspertizės uždaviniai:

5.1. įvertinti įtariamųjų, kaltinamųjų, taip pat administracinėn atsakomybėn traukiamų asmenų psichikos būklę ir nustatyti jų sugebėjimą suprasti savo veiksmų esmę bei juos valdyti, taip pat įvertinti asmenų, kuriems po nusikalstamos veikos padarymo ar bausmės paskyrimo sutriko psichika, psichikos būklę;

5.2. nustatyti, ar įtariamasis, kaltinamasis, nuteistasis ar kitas asmuo, kuriam paskirta ekspertizė, dėl psichikos sutrikimo yra pavojingas sau ir (ar) kitiems asmenims;

5.3. rekomenduoti taikyti atitinkamas priverčiamąsias medicinos priemones asmenims, pripažintiems nepakaltinamais ar ribotai pakaltinamais;

5.4. ištirti liudytojų, nukentėjusiųjų ir administracinėn atsakomybėn traukiamų asmenų psichikos būklę, įvertinti jų gebėjimą atkurti iš atminties aplinkybes, turinčias reikšmės bylai;

5.5. civilinės bylos procese įvertinti asmenų, dėl kurių veiksnio sprendžiama, psichikos būklę, taip pat ieškovo arba atsakovo psichikos būklę, gebėjimą suprasti savo veiksmų reikšmę bei juos valdyti, sudarant sandorius;

5.6. atsakyti į kitus klausimus, kai reikia psichiatrijos ir teismo psichiatrijos žinių.

6. Ekspertizės organizuojamos ir atliekamos laikantis teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo, eksperto nepriklausomumo, ekspertinio tyrimo išsamumo ir objektyvumo, šiuolaikinio mokslo laimėjimų panaudojimo principų.

7. Ekspertizė turi būti atlikta per trumpiausią galimą terminą (dedant reikiamas pastangas).

II. EKSPERTIZIŲ RŪŠYS

8. Priklausomai nuo atlikimo sąlygų ekspertizės skirstomos į ambulatorines, stacionarines ir pomirtines:

8.1. ambulatorinė ekspertizė atliekama tais atvejais, kai ekspertinę išvadą galima pateikti remiantis vienkartiniais tyrimais;

8.2. stacionarinė ekspertizė atliekama tais atvejais, kai ekspertinei išvadai pateikti reikia ilgalaikio ekspertinio tyrimo. Paprastai ji skiriama tik teismo psichiatrui ekspertui (specialistui) rekomendavus. Ši ekspertizė atliekama tik VTPT specializuotų ekspertizių skyriuje;

8.3. pomirtinė ekspertizė atliekama tik pagal pateiktus dokumentus mirusiems asmenims, kai reikia nustatyti nusižudžiusio asmens psichikos būklę priešmirtiniu periodu ir tą būklę sukėlusias priežastis, taip pat kai reikia įvertinti asmens gebėjimą suprasti savo veiksmų reikšmę ir juos valdyti sandorio sudarymo metu.

9. Ekspertizę gali atlikti vienas ekspertas ar ekspertų komisija.

10. Vienasmenę ekspertizę atlieka vienas ekspertas, kuris ištiria tiriamąjį ir pateikia išvadas. Vienasmenė ekspertizė atliekama ambulatoriškai.

11. Ekspertinę komisiją sudaro du ir daugiau ekspertų. Kiekvienas komisijos ekspertas savarankiškai atlieka tyrimus, įvertina savo ir kitų komisijos ekspertų rezultatus, pagal savo kompetenciją formuluoja išvadas pagal pateiktus klausimus.

12. Prieš ekspertizę tiriamasis asmuo, taip pat kiti asmenys, dalyvausiantys ekspertizėje, supažindinami su ekspertinės komisijos sudėtimi.

13. Komisijai išnagrinėjus ekspertizės rezultatus ir ekspertų nuomonėms sutapus, pateikiamas bendras ekspertizės aktas; jeigu nuomonės skiriasi, ekspertas, nesutinkantis su kitų nuomone, pateikia atskirą ekspertizės aktą.

14. Pagal atlikimo eigą ekspertizės skirstomos į pirmines, papildomas, pakartotines ir kompleksines:

14.1. pirminė ekspertizė - tai pirmą kartą byloje tiriamajam teisėjo ar teismo skirta ekspertizė. Pirminę ekspertizę gali atlikti vienas ekspertas arba ekspertų komisija;

14.2. papildoma ekspertizė skiriama, jei ekspertizės išvada yra nepakankamai aiški ar neišsami, ją atlikti pavedama tam pačiam ekspertui (tiems patiems ekspertams);

14.3. pakartotinė ekspertizė skiriama, jei teismui kyla abejonių dėl eksperto išvados pagrįstumo, taip pat jeigu yra prieštaravimų tarp kelių ekspertų išvadų, ją pavedama atlikti kitam ekspertui (kitiems ekspertams).

15. Ekspertas ar ekspertų komisija, atlikdami pakartotinę ekspertizę, pagal savo kompetenciją analizuoja ankstesnius ekspertinius tyrimus ir išvadas. Ekspertas ar ekspertų komisija neturi teisės ir negali teikti savo samprotavimų apie ankstesnės ekspertizės išvadų pagrįstumą ar jų melagingumą.

16. Jei ambulatorinės ekspertizės metu ekspertas negalėjo pateikti ekspertinės išvados, trūkstant laiko asmeniui ištirti, ir rekomendavo skirti stacionarinę ekspertizę, tai ši ekspertizė ambulatorinės ekspertizės atžvilgiu nebus nei papildoma, nei pakartotinė.

17. Kompleksinę teismo psichiatrijos ir teismo psichologijos ekspertizę atlieka ekspertų komisija, susidedanti iš teismo psichiatrų ir teismo psichologų ekspertų.

III. EKSPERTŲ PAREIGOS IR TEISĖS

18. Ekspertų pareigas ir teises nustato Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas.

19. Ekspertas taip pat privalo:

19.1. pranešti teisėjui ar teismui, paskyrusiam ekspertizę, apie faktus, įrodančius, jog būtina išplėsti pavestos ekspertizės apimtį ar pavesti ekspertizę daryti kitų specialybių ekspertams;

19.2. tiriamiesiems, esantiems eksperto darbo vietoje, suteikti būtinąją psichiatrinę pagalbą;

19.3. nepažeisti tiriamojo asmens teisių, numatytų Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatyme (Žin., 1995, Nr. 53-1290), procesiniuose įstatymuose ir kituose teisės aktuose.

20. Ekspertas taip pat turi teisę:

20.1. prašyti teisėjo ar teismo apriboti jo dalyvavimo teisme laiką tiek, kiek to reikia ekspertizei atlikti ar jį apklausti;

20.2. atsisakyti pateikti išvadą, jeigu tiriamasis asmuo atsisako bendrauti su ekspertu tyrimo metu, o tai būtina išvadai pateikti, surašydamas aktą, kad negali pateikti išvados;

21. Ekspertas neturi teisės savarankiškai kviestis kitų asmenų dalyvauti atliekant jam pavestą ekspertizę ir perduoti ją kitiems į komisiją neįtrauktiems ekspertams.

22. Ekspertas turi ir kitų teisių ir pareigų, nustatytų Lietuvos Respublikos teisės aktais.

IV. BYLOS MEDŽIAGA IR DUOMENYS, KURIŲ REIKIA EKSPERTIZEI ATLIKTI

23. Ekspertizei atlikti turi būti pateikta:

23.1. teisėjo ar teismo nutartis dėl ekspertizės skyrimo, kurioje turi būti nurodyta:

23.1.1. nusikalstamos veikos aplinkybės (kitokio proceso atveju - trumpa bylos fabula);

23.1.2. ekspertizės skyrimo pagrindas;

23.1.3. atlikti ekspertizę paskirta įstaiga arba ekspertas (-ai);

23.1.4. klausimai ekspertui (-ams);

23.1.5. ekspertui (-ams) pateikiama medžiaga;

23.2. dokumentai, nurodantys tiriamajam paskirtą kardomąją priemonę (rašytinis pasižadėjimas neišvykti, užstatas, namų areštas, suėmimas ir kt.);

23.3. bylos medžiaga, kurios reikia ekspertizei atlikti:

23.3.1. duomenys apie padarytos nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo aplinkybes, civilinės bylos esmę;

23.3.2. visi tiriamojo apklausos protokolai;

23.3.3. su tiriamojo asmens veika susiję liudytojų parodymai;

23.3.4. kitų nagrinėjant bylą dalyvavusių ekspertų išvados, susijusios su tiriamojo asmens veika;

23.3.5. informacija apie ankstesnius tiriamojo teistumus, administracines nuobaudas (pateikiami ankstesnių nuosprendžių ir administracinių teisės pažeidimų bylų nutarimų nuorašai);

23.3.6. ankstesnių tiriamojo ekspertizių aktų kopijos;

23.3.7. visa medžiaga apie tiriamojo sveikatos būklę anksčiau ir šiuo metu (medicinos dokumentai iš gydymo įstaigų, medicininės sveikatos ekspertizės komisijos, karinių sveikatos tikrinimo komisijų ir kt.);

23.3.8. tiriamojo charakteristikos iš mokymo, darbo ar kitų įstaigų;

23.3.9. vaizdo ir garso įrašai, susiję su ekspertize;

23.3.10. raštiškas tiriamojo asmens ar jo atstovo pagal įstatymą sutikimas atlikti tiriamajam ekspertizę (tais atvejais, kai ekspertizė asmeniui negali būti atlikta be sutikimo);

23.3.11. kita papildoma medžiaga, kurios reikia ekspertizei atlikti, jei ekspertas to motyvuotai prašo.

24. Jeigu ekspertizei pateikta ne visa reikiama medžiaga, ekspertas turi teisę raštiškai motyvuotai prašyti ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro, ar teisėjo, ar teismo, paskyrusio ekspertizę, pateikti jam papildomą medžiagą. Eksperto prašyme pateikti papildomą medžiagą turi būti nurodyta:

24.1. prašymo surašymo data;

24.2. teismo, paskyrusio ekspertizę, pavadinimas;

24.3. bylos numeris;

24.4. tiriamojo vardas, pavardė, asmens kodas (gimimo data);

24.5. nutartis dėl ekspertizės atlikimo;

24.6. prašymo pateikimo motyvai;

24.7. prašoma pateikti medžiaga;

24.8. eksperto vardas, pavardė, pareigos ir parašas.

V. EKSPERTIZIŲ ORGANIZAVIMAS IR ATLIKIMAS

25. Pagrindas ekspertizei atlikti yra ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartis.

26. Kol nėra gauta ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartis atlikti ekspertizę, ekspertai nevykdo jokių veiksmų, susijusių su ekspertize (ekspertinės medžiagos priėmimo ir kt.).

27. Jeigu nutartyje dėl ekspertizės atlikimo ekspertams pateiktas klausimas (klausimai) nesuprantamas ar nepakankamai aiškus, ekspertai turi pateikti teismui, skyrusiam ekspertizę, prašymą dėl klausimo išaiškinimo.

28. Ekspertizei turi būti pateikta ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartyje nurodyta medžiaga. Ekspertų prašymas pateikti papildomą medžiagą, paaiškėjus, kad trūksta medžiagos, kurios reikia išvada pateikti, nedelsiant siunčiamas ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar teismui.

29. Bylos medžiaga arba patvirtinta jos kopija ekspertizės atlikimo laikotarpiu pateikiama ekspertams. Teismas, skyręs ekspertizę, gali išreikalauti bylos medžiagą, neatlikus ekspertizės, tik raštiškai suderinęs su ekspertu, atliekančiu ekspertizę. Jeigu bylos medžiaga ekspertizės metu laikinai iš ekspertų paimama, laikotarpis nuo bylos medžiagos paėmimo iki jos grąžinimo ekspertams neįskaitomas į ekspertizės atlikimo terminą.

30. Tiriomojo asmens dalyvavimą ekspertizėje turi užtikrinti ekspertizę skyres teismas ar teisėjas, ar jo pavedimu kita institucija. Išsamiau tiriomojo asmens atvykimo į ekspertizę klausimai (ambulatorinio tyrimo laikas, vieta ir kiti su ekspertizės atlikimu susiję klausimai) sprendžiami eksperto, kuriam pavesta atlikti ekspertizę, ir teismo ar teisėjo, ar prokuroro susitarimu.

31. Tiriomajam asmeniui nustatytu laiku neatvykus arba jo atstovui nepristačius jo ekspertizei, apie tai raštu informuojamas ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, ar teismas, skyres ekspertizę.

32. Kiekvienam atvykusiam į ekspertizę asmeniui turi būti jam suprantama forma paaiškintas jo atvykimo tikslas, apie tai pažymint medicinos dokumentuose. Minėtuose dokumentuose taip pat pažymima, jei dėl asmens psichikos būklės jam atvykimo tikslo paaiškinti neįmanoma.

33. Atliekant ekspertizę draudžiama:

33.1. pažeisti asmens teises, naudoti prievartą, grasinimus, apgaulę ar kitas neteisėtas priemones, siekiant išgauti duomenis iš tiriomojo asmens;

33.2. naudoti ekspertinius tyrimo metodus, keliančius pavojų tiriomojo ir kitų asmenų gyvybei ir sveikatai, žeminančius žmogaus orumą, taip pat diagnostikos metodus, kuriuos įstatymas draudžia taikyti medicinos praktikoje, versti tiriamaį asmenį vartoti už vaisto registraciją atsakingos valstybės įstaigos neregistruotus vaistus, atlikti su juo biomedicininis eksperimentus.

VI. AMBULATORINĖS EKSPERTIZĖS ORGANIZAVIMO IR ATLIKIMO YPATUMAI

34. Ambulatorinė ekspertizė atliekama šia tvarka:

34.1. ekspertizės datą skiria ekspertas, kuriam pavesta atlikti ekspertizę;

34.2. ekspertizė gali būti atidėta, jeigu nustatoma, kad reikia papildomos medžiagos (pvz., medicinos dokumentų), papildomai apklausti liudytojus arba tiriomajam atlikti papildomus medicinos tyrimus;

34.3. bylos medžiaga turi būti pateikta ne vėliau kaip 1-3 dienas iki nustatytosios ekspertizės atlikimo datos (tiriomojo atvykimo);

34.4. ekspertizė pradedama nuo nutarties ir medžiagos gavimo, o baigiama ekspertizės akto surašymu ir išsiuntimu ekspertizę paskyrusiai institucijai. Ekspertizės atlikimo terminui įtakos gali turėti ekspertizės sudėtingumas, ekspertinio tyrimo medžiagos kokybė, pakankamumas ir kitos objektyvios priežastys.

35. Ambulatorinės ekspertizės atliekamos ekspertų darbo vietose, išskyrus šiame punkte nurodytus atvejus. Kitose tiriomojo asmens buvimo vietose (pvz., sveikatos priežiūros įstaigoje, tiriomojo namuose) ambulatorinės ekspertizės paprastai atliekamos tuo atveju, kai tiriomasis netransportuotinas, jeigu tose vietose yra tinkamos sąlygos ekspertizei atlikti (jeigu tokių sąlygų nėra, ekspertas apie tai informuoja ekspertizę paskyrusią instituciją). Ambulatorinės ekspertizės suimtiems arba atliekantiems laisvės atėmimo bausmę asmenims atliekamos tardymo izoliatoriuje, Laisvės atėmimo vietų ligoninėje. Tardymo izoliatoriaus ar Laisvės atėmimo vietų ligoninės administracija privalo suteikti ekspertams patalpas ir užtikrinti kitas reikiamas sąlygas ekspertizei atlikti.

36. Jeigu, ekspertų nuomone, nesuimtam tiriomajam dėl jo psichikos būklės reikia suteikti psichiatrinę pagalbą (hospitalizuoti), ji turi būti suteikta vadovaujantis teisės aktų nustatyta tvarka.

VII. EKSPERTIZĖS REZULTATŲ ĮFORMINIMAS

37. Ekspertizės rezultatai įforminami vadovaujantis Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymu.

38. Ekspertizės akto išvadose turi būti motyvuotai atsakyta į kiekvieną pateiktą klausimą tokia tvarka, kokia jie pateikti nutartyje. Visi atsakymai turi būti suformuluoti tiksliai ir aiškiai. Į kiekvieną pateiktą klausimą turi būti atsakyta iš esmės arba nurodyta, kad negalima į juos atsakyti, ir paaiškinta priežastis. Išvadų dalyje pasirašo ekspertizę atlikęs ekspertas arba ekspertų komisijos nariai.

39. Ekspertizės aktas surašomas dviem egzemplioriais, vienas egzempliorius su bylos medžiaga pateikiamas ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui, ar teisėjui, ar teismui, paskyrusiam ekspertizę, antrasis saugomas ekspertų darbo vietoje.

VIII. EKSPERTIZIŲ BAUDŽIAMOSIOSE, CIVILINĖSE IR ADMINISTRACINĖSE BYLOSE APMOKĖJIMAS

40. Už paskirtas ekspertizes baudžiamosiose, civilinėse ir administracinėse bylose, ekspertų dalyvavimą teismo posėdžiuose apmokama įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.
